

פסחים ט

משה שווערד

1. רש"י מסכת פסחים דף ט עמוד א
משנה. אין חוששין שמא גיררה חולדה כו' – א/א אין חוששין כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך שבא לבדוק זו גיררה חולדה חמץ למקום הבדוק, [1] וצריכנא לחזור ולבדוק.

2. בית הבחירה (מאירי) מסכת פסחים דף ט עמוד א
אמר המאירי אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק [2] עד שיצטרך להניח שומרים במקומות הבדוקים עד שיבדוק כל הבית שאם כן מה הועיל בשומרים הללו ואף כשבדק כל הבית יש לחוש שמא תגרור מחצר לחצר או אף מעיר לעיר שאי אפשר לכל ישראל לבדוק חמצם כאחת

3. חידושי הר"ן מסכת פסחים דף ט עמוד א
אין חוששין שמא גיררה חולדה, וא"ת והא מרישא שמעת מיהא דקתני בכל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה ואי חוששין אמאי, י"ל דהוה אמינא דה"מ במקום שאין חזיר וחולדה מצויין שם.

4. מהר"ם חלאווה על פסחים - דף ט/א
אין חוששין שמא גררה חולדה מבי' לבית וממקום למקום א"כ אפי' מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף. דא"כ היו צריכין כל ישראל לבדוק בשעה אחת. ועוד דאיכ' למיחש לבתי גוים ואין לדבר סוף.

5. רמב"ם יד החזקה הלכות חמץ ומצה פרק ב
(ז) ב/א אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף בדק ליל ארבעה עשר והניח עשר חלות ומצא תשע הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שניה שהרי גררה חולדה או עכבר בודאי:

6. מגיד משנה הלכות חמץ ומצה פרק ב
[ז] אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין וכו'. משנה שם (דף ט') אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום שא"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר ואין לדבר סוף. ומפרש רבינו מבית שמכניסין בו לבית שאין מכניסין בו ואינו צריך בדיקה שאם באת לחוש לכך אף אתה היה חושש כשבדק חצר זו או עיר זו באת חולדה וגררה שם חמץ מעיר אחרת או מחצר אחרת שלא היתה בדוקה באותה שעה ואין לדבר סוף שאי אפשר לכל ישראל לבדוק חמצן בבת אחת. ורש"י ז"ל פירש שאין חוששין כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך שבאת לזו גררה חולדה החמץ למקום הבדוק וצריך אני לחזור ולבדוק עכ"ל. ופירוש רבינו עיקר ויפה כיון:

7. כסף משנה הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה ז
אין חוששין שמא גררה חולדה. ה"ה כתב פירש רבינו ופירש"י וכתב שפירוש רבינו עיקר ויפה כיון. ואני אומר מאחר דלענין דינא ליכא פלוגתא בנייהו...

8. לחם משנה הלכות חמץ ומצה פרק ב
[ז] אין חוששין וכו'. ורש"י ז"ל (דף ט') פי' כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו. אבל רבינו פירש ממקום שמכניסין למקום שאין מכניסין ובמה שאמר שאם נחוש וכו' שוים רבינו ורש"י ז"ל דקאי לענין הבדיקה. וכתב ה"ה ז"ל שיפה כיון רבינו ויראה שטעמו מפני שודאי הך מתני' קאי על מתני' דלעיל שאמר מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך וכו' ואע"פ שהפסיקו ואמרו במה אמרו וכו' כבר תירצו בגמ' דהכל הוא דבר אחד שאמרו שם (דף ח' ב) הכי קאמר כל מקום שמכניסין וכו' ובמה אמרו וכו'. וא"כ הך מתניתין בתרא עלה קאי ועוד טעם אחר שלפי' רבינו אשמעינן שום חדושא דאין חוששים שמא גררה חולדה ממקום שמכניסין אבל לרש"י אינו נראה חדוש כלל:

9. קונטרס ביכורי אליהו- ר' אמ"ד גנק

(ט) והיוצא מזה הוא שלפי רש"י מתני' מדובר במקום שכבר עשה בדיקה, אבל לפי הרמב"ם מדובר במקום שאין מכניסין בו חמץ. ובכסף משנה כ' שאין נ"מ בין הטעמים. אולם שמעתי מהגר"ר ששמע מהגר"ר דוד ליפשיץ זצ"ל בשם הגר' שמעון זצ"ל, שהרמב"ם לא רצה לפרש כפרש"י כיון שבמקום שעשה בדיקה יש חזקת בדוק. וזה הוא כקו' המלא הרועים

10. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת פסחים דף ט/א

(לד) דף ט'. אפילו מעיר לעיר ואין לדבר סוף. ולפירוש תוס' דטעם הבדיקה משום תקלה וזה שייך גם באינו שלו כמו מעיר לעיר אבל לדעת רש"י דהטעם הוא משום לתא דב"י צ"ל כהסוברין דאיכא ב"י גם באינו שלו:

11. חיל' רבינו דוד

ויש לך לשאול ולמה תולין הטע' מפני שאין לדבר סוף דמשמע שראוי היה לחוש, ולא שתי ספיקות הן, שמא גררה שמא לא גררה ואם תמצא לומר גררה אימר [אכלתיה], ולא מצאנו שחששו חכמים לשתי ספיקות אף באיסורא דאורייתא, כל שכן בבדיקה דרבנן שאף בספק אחד יש לנו להקל. ותשובת השאלה הזו מפני שיש * שתי ספיקות כמו שנפרש בגמ', ואיפשר שהיו מחמירין אף בזה, אלא שבכל שלא הוחזק החמץ ממש בבית לא חשו חכמים לדבר כלום מפני שאין לדבר סוף.

טעמא ובפנ"י ובמפרשים האחרונים. 8 נר' שנשמטו מכאן התיבות: בכל בדיקה. שבגמ', ט' ב' ד"ה בשלשה, פירש רבינו שעל כל חור וחור יש לך לחוש בו בשתי ספיקות, שמא היה שם חמץ שמא לא היה ואת"ל היה אימר אכלתיה, ואעפ"כ חייבוהו לבדוק. ועי' בט"ז סי' תל"ט סק"ב. 9 מחוק, והשלמתי עפ"י נוסח כ"מ, בהתחשב בשירי האותיות.

12. פני יהושע על פסחים דף ט/א

לכך נראה לענ"ד ליישב כל הסוגיא לפי שיטת הרב המגיד ז"ל דמסברא אית לן למימר שהחמירו חכמים בספק חמץ טפי מבשאר איסורים כיון שתחלת הבדיקה לא ניתקן אלא משום ספק וא"כ מהאי טעמא הוי לן למיחש אף בלא חזינן ואהא מסיק במתני' דאפ"ה לא החמירו יותר מדאי דא"כ אין לדבר סוף, ואם כן נתיישבה ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל דודאי אי לאו טעמא דאין לדבר סוף היה מהראוי להחמיר אף בספק ספיקא כמו בטומאה שכתבו התוספות לקמן [י' ע"א] בד"ה ספק ביאה שהחמירו בס"ס משום דמן הדין הוי לטהר אף בספק אחד דאוקמא אחזקת טהרה ואפ"ה טמא ה"ה בספק ספיקא וא"כ בחמץ נמי היה ראוי לומר כן, וכ"ש למאי דפרישית במתני' דאפשר דתחלת הבדיקה בחמץ שאינו ידוע נמי ספק ספיקא הוא אימר לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתיה וא"כ הוי לן למיחש ג"כ שמא גיררה חולדה אלא שלא רצו להחמיר יותר מדאי דא"כ אין לדבר סוף. ולפי"ז עיקר קושיית הגמרא לא שייכא אלא אדיוקא דחזינן דשקל דנימא אכלתיה ומייתי ממדורות הגויים דאע"ג דבטומאה, חיישינן לספק ספיקא ואפ"ה תלינן באכלתיה שקרוב לודאי הוא וא"כ ה"נ דכוותיה ואהא מסיק רבא דאע"ג דקרוב לודאי הוא אפ"ה אין מוציא מידי ודאי ממש, כן נראה לי נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

13. דף על הדף פסחים דף ט עמוד א

אין חוששין שמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום דא"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף. הט"ז (סי' תל"ט סק"ב) הוכיח ממשנה זו דלא מהני ספק ספיקא לפוטרו מלמצוא חמצו, דאל"כ למה לי טעמו של אין לדבר סוף, תיפוק לי' דישי כאן ספק ספיקא ספק גיררה חולדה, ואת"ל שגיררה חולדה נימא

אכלתיה. ותמה על הטור [והרמ"א] שפסקו דאם נטל עכבר חתיכה ואין אנו יודעים אם החתיכה חמץ או מצה אם החתיכה קטנה שיוכל העכבר לאכול תלינן להקל משום ספק ספיקא. [ועי' במהרש"א].

והמקור חיים (שם ובסי' תל"ג) השיג על הט"ז, וכתב דודאי עיקר בדיקת חמץ נתקנה על ספק, וע"כ לא מהני ביה ספק ספיקא, וכונת התנא דמאחר דאם נחשוש לגרירת חולדה אין לדבר סוף, ע"כ לא כיללו מקום שיש חשש של גרירת חולדה במקום שמכניסין בו חמץ שחייבוה בכל גווני, ע"כ נידון כל ספק חמץ שע"י גרירת חולדה ככל ספק איסור, ואפשר להקל בו בספק ספיקא ובספק מוציא מספק. ושפיר פסק הטור דאם נכנס עכבר וספק חמץ בפיו דיש לתלות לאכלו, דכה"ג אינו בכלל חיוב בדיקה בעלמא שתיקנוה מעיקרא מספק, ודו"ק.

14. רש"י מסכת פסחים דף ט עמוד א

מי לא תנן - במסכת אהלות: מדורות הנכרים טמאין, מפני שקוברין נפליהם בבתיהם, [1] והנכרים מטמאין במיתתן אף באהל לרבנן, [2] ולר' שמעון בן יוחי נמי, דאמר קברי הנכרים אינם מטמאין במגע ומשא - מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל, דלא מקרו אדם.

15. רבנו פרץ על פסחים דף ט/א

ואמאי נימ' אכלתיה מי לא תנן כל מקום כו', והא מיתניא גבי מדורות הגוים טמאים מפני שקוברים נפליהם בבתיהם, וכיון ששהה בבית ארבעים יום כדי יצירת הוולד חיישינן שמא קבר שם נפל שהפילה ואע"ג דאין לו לגוי הדר בבית אשה, מ"מ חיישינן לנפל דגוים חשודים על הזנות וסבירא ליה כמאן דאמר קברי הגוים מטמאין באהל. ור' שמעון בן יוחי נמי דא' [יבמות ס"א ע"א] אין קברי גוים מטמאין באהל מ"מ מודי דבמגע ובמשא מטמו דהא לא אימעוט רק מטומאת אהל דלא איקרו אדם:

16. תוי"ט על מסכת אהלות פרק יח משנה ז

מדורות העובדי כוכבים טמאים - פי' הר"ב שקוברין שם נפליהן, ועובדי כוכבים מטמאין במיתתן אף באהל לרבנן. ולרשב"י נמי דאמר קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין [וכך פי' הרמב"ם בפירושו משנה ד פ"ז דנדה ובחיבורו בפ"א מהט"מ וכמו שכתבתי בשמו במשנה ג פרק בתרא דנזיר] במגע ובמשא מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא מקרו אדם [כמ"ש ברפי"ב דנגעים] רש"י פ"ק דפסחים דף ט והקשו התוס' בפ"ז דנדה [דף נז ב"ה יבנה ציון] דהא כתיב במלחמת גוג (יחזקאל לט) וראה עצם אדם ותירצו די"ל דנקט אדם לאפוקי דס"ד דקברו שם עצמות בהמה ע"כ. [3] והשתא לרשב"י טומאתו כטומאת בית הפרס שנחרש בו קבר וכלומר דחיישינן שמא יגע או יסיט בנפל הקבור וזה דוחק. [4] והרמב"ם בפ"א מהט"מ [הלכה ז'] כתב בדין מדורות העובדי כוכבים דמטמאים כארץ העמים. נראה מדבריו שהן בכלל גזירות טומאת ארץ העמים. ואע"פ שהוא בא"י. ובין כך ובין כך. איכא למימר דמשנתינו נמי סברה דקברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל. דלא כהתוס' בפ"ט דב"מ דף קיד:

17. רש"ש מסכת פסחים דף ט עמוד א

ד"ה מי לא תנן במגע ובמשא מודה [5] נראה דר"ל וחיישינן שמא יאהיל על הקבר וזה מיקרי מגע כדמוכח ברפ"ג דאהלות וכתבא בחולין (קכה ב) דאפילו למעלה מטפח מיקרי מגע. והתוי"ט במשנה זו לא ירד לזה ע"ש:

18. תוספות מסכת פסחים דף ט עמוד א

ואם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה - וא"ת והא מדורות העובדי כוכבים רשות היחיד הן ותנן במסכת טהרות (פ"ו מ"ד) כל מקום שאתה יכול להרבות ספיקות וספיקי ספיקות ברשות היחיד טמא וי"ל דלא דמי הך ספיקא לשאר ספיקי [1] דאמאי אית לן למימר שיהא בו נפל ודמי לספק ביאה [2] א"נ אימר אכלתיה עדיף משאר ספיקות דספק הרגיל הוא וקרוב לודאי ותדע דאפילו מידי ודאי בעי למימר שיוצא זה הספק.

19. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת פסחים דף ט/א

(לז) תוד"ה ואת"ל וכו' ודמי לספק ביאה דהכמים מטמאין בספק ביאה צ"ל דכונתם דכמו דלר"א טהור בספק ביאה משום דהוא ספק רחוק ה"נ הכא לכו"ע טהור מה"ט, ולתירוצם השני דהכא טעמא דאימור אכלתיה הוא

ספק הרגיל וא"כ במקום שאין חולדה וחזיר מצויין הוי ספק רה"י מדאורייתא וא"כ אין לחלק במדורות עכו"ם בין א"י לחו"ל ולעיל הביאו מתוספתא דאין מדורות עכו"ם בחו"ל:

20. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף ט עמוד א

אמר ליה רבא בשלמא התם. כלומר אפילו תימא דבבשר נמי משיירא הא איכא תרי ספיקי. וא"ת ומה בכך הא תנן כל מקום שאתה יכול להרבות ספיקות וספק ספיקות ברשוה"י ספקו טמא. [3] **א"ל ה"מ בספק נגע ס' לא נגע ואם תמצא לומר נגע שמא אין שם טומאה ודכותה. אבל ס"ס טומאה ממש ספקו טהור.** ודכותה נמי בהא דהטיל נפל דבסמוך אבל הכא בחמץ ליכא אלא חדא ספיקא דאימר אכלתיה. וכי תימ' מ"מ הרי הבית בחזקת בדוק ואין ספק מוציא מידי ודאי הא ליתא דכיון דחזו דעל פיתא בההוא ביתא הא נפק ליה מחזוקת' וצריך בדיקה כל דמספקין בשייר וכי תימא מי דמי התם ספיקא דאורייתא והכא ספיקא דרבנן דרבנן דבדיקת חמץ דוקא דרבנן. הא נמי ליתא דכל עיקר הבדיקה כי נתקנה על הספק נתקנה וכיון שיצא הבית מחזקת בדוק הדר לעיקרא דדינה דחייב בדיקת חמץ. וליכא לאוקמא בשלא בטל דא"כ לבטול ומה בכך ולא שייכ' כל האי פלוגתא בהאי פורתא (ח").

21. תוספות מסכת עבודה זרה דף מא עמוד ב

חזקה על חבר וכו' – [1] בירושלמי קאמר תפתר בשמת בתוך היישוב פירוש ביישוב הדעת.

22. בית הבחירה (מאירי) מסכת עבודה זרה דף מא עמוד ב

כבר ידעת על עמי הארץ שתבואתם צריכה הפרשת מעשר ואינם נאמנים לומר כבר הפרשנו מפני שמצאום מקילים במעשרות והוי מפרישים ממנה תרומת מעשר שיש בו חיוב מיתה אבל לא מעשר עצמו ולא מעשר עני הואיל ומותרים לזרים ותכונת הפרשתו כבר ביארנוה במסכת חולין פרק ראשון וזהו ענין דמאי ומ"מ תלמיד חכם נאמן לעולם ולא עוד אלא שפירותיו מתוקנים מן הסתם ותלמיד שמת והניח פירות אפילו הם בני יומן ר"ל שנתמרחו היום והיה לנו לחוש שלא נתקנו הואיל ונכנסו במגורה הרי הם בחזקת מתוקנים ופ"י בתלמוד המערב דוקא במת מתוך הדעת אבל מת בטרופ בני יומן מיהא לא [2] **ולי נראה שחולק הוא עם תלמוד שלנו וכל שהכניסן בבית חזקה עליו שתקנו שלא ליכשל במ אנשי ביתו ואפילו מת מתוך טירוף כן הואיל והכניסן בבית:**

23. פני יהושע מסכת פסחים דף ט עמוד א

בגמרא והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות כו'. **ויש לי לדקדק מכאן על שיטת התוספות בדוכתא טובא [ר"ה י"ב ע"א ד"ה תנא] דתרומת כל הפירות מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב אלא בחמשת מיני תבואה ובתירוש ויצהר ואם כן לא הוי מקשה הכא מידי דאפשר דבתרומת פירות מדרבנן אמרינן ספק מוציא מידי ודאי ולא בדאורייתא.** ואף שיש לדחוק ולפרש דה"ל בבדיקת חמץ איירי נמי בדרבנן כגון שביטלו מ"מ התוספות כתבו כאן בשם הר"י דאיירי בלא ביטלו ועוד דאכתי לא הוי מקשה מידי בפרק כל הצלמים דאיירי מדאורייתא וצ"ע ליישב:

24. רש"י מסכת פסחים דף ט עמוד א

גמ' והתניא כו' מגורה מלאה פירות כו'. **הב"א חתר למצוא ראיות שתבואה נכללת בשם פירות. ושכח ראיה ממכילתין** (נג) ולא מפירות שבעמקים ופי' רש"י תבואות דגן כו'. ובביצה (טו ב) ופירותיה משתמרין ופירש"י בשדה לבן קאמר ומשתמרת התבואה כו'. ובב"ב (צג ב) משנה המוכר פירות כו' ופי' רש"י תבואה. ובברייתא שם המוכר פירות לחבירו חטין כו' שעורים כו'. וברפ"ג דמכשירין שק שהו מלא פירות ופי' הרמב"ם דר"ל זרעים כו'. וראיה יותר ברורה מרפ"ב דחלה פירות חו"ל כו' חייבים בחלה. ובוה נדחה ראיית המגיה במל"מ פ"ג מהלכות תרומות הי"ג מהא דמקשי התוס' מהמפקיד פירות כו' ע"ש וכ"מ מפירש"י שם ד"ה בכדי חסרונן ע"ש. ובלא"ה ראייתו איננה דהרי בברייתא שם איתא ג"כ יין והחמץ כו' ה"ז לא יגע בהן ואל"ל דקושיית התוס' הוא מין:

25. רש"י מסכת פסחים דף ט עמוד א

ודאי טבילי - דהא נגמרה מלאכתן, וראו פני הבית, וחל שם טבל עליהן משעה שראה פני הבית, ספק עישרן חבר זה, ספק לא עישרן, ואתי ספק זה ומוציא פירות הללו מידי ודאי טבל - משום דרוב חברים מעשרין הם מיד, קודם שיניחם מתחת ידו.

26. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת פסחים דף ט/א

(לו) רש"י ד"ה ודאי טבילי וכו' דרוב חברים מעשרין אלמא דספק מוציא מודאי, וקשה דכיון דאיכא רובא אין זה ספק ותלוי בפלוגתא אי חוששין למיעוטא והכא לא מייתי הך פלוגתא:

27. ספר בינת אדם - שער רוב וחזקה כלל ז

ובזה מיושב ומדוקדק לשון רש"י בפסחים דף ט' דפריך הש"ס ואין ספק כו' והתניא חבר שמת כו' ומשני התם ודאי הוא כדר' חנינא חזקה על חבר כו' פירש רש"י פשיטא לן דעשרינהו ואין גימגום והלוח אחר רוב בדבר

אלא חזקה ודאי על כל החברים עד כאן לשונו. והנה ודאי משמע דרש"י סבירא ליה דלסלקא דעתך סבירא ליה דרוב חברים מעשרים דאם לא כן מה עלה על דעת המקשן שספק מוציא מידי ודאי וכן כתבו תוספות בחולין דף י' ונדה דף ס"ו ובעבודה זרה דף מ"א דסלקא דעתך דמקשן דהוי ספק הרגיל וכונתם דספק הרגיל הוי כרוב ורש"י סבירא ליה דסלקא דעתך משום דרוב מעשרין אך קשה איך כתב רש"י ואין גימגום והלוך אחר רוב בדבר דאיך שייך ברוב גמגום ועוד דאם כן מאי עלה על דעת המקשן דודאי רוב מוציא מידי ספק ולפי מה שכתבתי מדוייק דרוב על ידי מעשה הוי ספק על כל פנים ומתריך דלא מטעם רוב אתינן עלה אלא חזקה על חבר ואם כן אין כאן ספק כלל. ועיין עוד פסחים דף ע"ב רש"י ד"ה וקסבר:

28. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף ט עמוד א

מדורות העכו"ם טמאים. פרש"י מפני שקוברין נפליהם בבתיהם ולחכמים מטמאין גם באהל ולר' שמעון מטמאין רק במגע ובמשא ואין מטמאין באהל דס"ל לר"ש שאין קברי העכו"ם מטמאין באהל, וקיי"ל כר"ש בשו"ע יו"ד ס' שע"ב אולם הרמב"ם פי"א מט"מ ה"ז כתב דמקום ששכנו בו גוים בארץ ישראל הרי זה מטמא כארץ העמים, וכתב המל"מ שם דדעת הרמב"ם [דאף לר"ש] כל מה שגזרו בארץ העמים גזרו נמי במדורות ומדרבנן וא"כ אויר המדורות נמי טמא לכו"ע דומיא דארץ העמים.

29. שו"ת הרשב"א חלק א סימן שסא

ואע"ג דבבב"ר שמת מחזיקין ליה במתוקנת כדאמרינן התם (שם ע"ז מ"א) חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות פטורים מן המעשר חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו. ואסיקנא בפרק כל היד (דף ט"ו ב') טעמא מדרבי הושעיא דלאו ספק וודאי הוי אלא ספק וספק. התם היינו טעמא משום דדבר תורה לאדם מותר אלא מדרבנן אסור כדי שלא יהא פוטר כל תבואתו כך. וכיון דאינו אסור באכילת אדם אלא מדרבנן ואיכא חזקת חבר המנוה רבנן בדרבנן. והראב"ד ז"ל פירש דאינו מותרין אלא לבהמה אבל לאדם לא. וחבר שהניח מגורה מלאה פירות פטורים מן המעשר למאכל בהמה קאמרינן. והרב רבי אפרים ז"ל פירש דאפילו למאכל אדם שרי. דכיון שהכניסה במוץ שלה שוב אינה מתחייבת במעשר לעולם דהויא ליה כמכניס דרך גגות וקרפיות דפטור לגמרי... אלא דקשיא לי דהתם בעבודה זרה (דף מ"א ב') ובגדה פרק כל היד (דף ט"ו ב') פרכינן עלה דההיא דחבר שהניח מגורה מלאה פירות הרי הן בחזקת מתוקנים ואמאי והא ספק וודאי הוא? דהא ודאי טבילי ספק מעושר ספק אינו מעושר וקא אתי ספק ומוציא מידי ודאי? ופרקינן הכא נמי ספק וספק הוא דדלמא עביד להו כדרכי הושעיא. ואם איתא דהא דרבי הושעיא אפילו לאכילת אדם שרי למאן אהני לן חזקת חבר? דהא ביוצא מתחת יד אחר נמי מדינא שריא דספק וספק הוא. ויש לומר דבעלמא ספק אינו מעושר עדיף לן מספק עביד להו כדרכי הושעיא. משום דאיכא למימר העמד פירות על חזקתן שלא הופרש מהן כלום. וכיון דאיכא חזקה כנגד ספק מעושר ריע ליה. אבל לגבי חבר איכא נמי חזקה שחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. ואי נמי יש לומר דחבר אפילו לפי שעה מחזיקין אותן במתוקנין. וכדאמרינן שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן לומר שאינו זו ממקומו עד שמתקנו. מה שאין כן בשאר אנשים דלשעתן בודאי אינן מעושרין משוינן להו.

30. תוספות רי"ד מסכת פסחים דף ט עמוד א

דאמר רב הושעיא מערים אדם על תבואתו ראיתי מקשים אי הכי אפי' עם הארץ נמי ספק וספק היא דהא אמרי' רוב עמי הארץ מעשרין הן ונ"ל לתרץ דעם הארץ כיון דחשוד הוא שלא לעשר לא מספקינן לי' בהכי דעם הארץ לא טרח וטרח גדול היא להכניס תבואתו עם המוץ שלה בחצרו עוד מקשים וכי נחשדו חברים להפקיע תבואתם מיד מעשר ונ"ל לתרץ שאין כוונתם ליטול המעשרות אלא כדי שלא יבואו בהם

לידי תקלה כדאמרי' בריש פ' כיצד מברכין ובפ' הזורק גט לאשתו אמר רב"ח אמר ר' יוחנן משם ר' יהוד' בר' אילעאי בוא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים ה' מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפיות כדי לפוטרו מן המעשר דאמר ר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקודש מן הבית אלמא דורות האחרונים היו מתכוונים להיפטר מחיוב המעשרות ואפילו החברים שבהן: [מהדו"ת ל']

31. רש"י מסכת פסחים דף ט עמוד א

ואי בעית אימא ספק וספק הוא - כי היכי דמספקא לן אי לא עשרינהו - הכי נמי איכא לספוקי אי חל עלייהו שם טבל מעולם אי לא, ומעיקרא אימור לא טבול, ואף על פי שהן ממורחין ובתוך הבית - אימור עבד להו כדר' אושעיא שהכניסה לבית במוץ שלה ואחר כך דש ומרחה, וחובת הטבל חלה בראיית פני הבית בבבא מציעא בהשוכר (פח, ב), וזה בראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתן לחול עליו שם טבל, וכשגמר מלאכתן - כבר בתוך הבית הוא, ואין אלו פני הבית אלא כשנכנס דרך פתחים, כדתניא: חסידים הראשונים היו מכניסים פירותיהן

דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, עכשיו מכניסין דרך גגות דרך חצירות וקרפפות לבית כדי לפוטרן, הלכך לא חייל עלייהו שם טבל, ומותר היורש הזה לאוכלן אכילת קבע, ולא תימא נהי דלא חייל עלייהו טיבלא לאכילת עראי, אכילת קבע מיהא ליתסרו - דהא דמיתסרא אכילת קבע קודם קביעות גורן וגמר מלאכה מדרבנן הוא, וגבי איסור דרבנן סמכינן אחזקת חבר שעישרן.

32. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף ט עמוד א

אמר ר' יהודה מעשה בשפחתו של מוסק שהטילה נפל לבור. מוסק גרסי' ועל שם אומנתו קרי ליה לפירש"י ז"ל דגרסי' מציק שהיה מציק לחכמים מה לנו להזכיר אם צדיק אם רשע

33. חידושי הר"ן מסכת פסחים דף ט עמוד ב

ובא כהן והציץ בו, [1] פירש"י ז"ל במ' גדה פ' כל היד [טו ב] דכהן זה שהציץ בו אעפ"י שהכהנים מוזהרים על הטומאה קרובו היה ומותר ליטמא לו, ולפי זה האי נפל של גברתה היה ולא שלה, ואו' ר"ת ז"ל דאפ"ה ע"כ [2] כהן שוטה היה שהרי אין כהן מיטמא לקרוביו אלא לצרכן לקברן ולהבא / ולהביא / להם ארון ותכריכין אבל בלאו הכי לא, ועוד דבת"כ תניא בהדיא דאין הכהנים מטמאים לנפלים [ד] דומיא דאביו ואמו בעינן.

34. תוספות מסכת פסחים דף ט עמוד ב

ספק גררוהו ההיא שעתא - ואם תאמר האי בור היכא קאי אי ברשות הרבים אפי' בספיקא אחת טהור ואי ברשות היחיד מאי משני שהטילה כמין נפל לבור והתנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות וספיקות דספיקות שאתה יכול להרבות ברשות היחיד תמא ויש לומר דגרירת חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל כדפי' לעיל אומר ר"י דצ"ל דרגלי הכהן היו ברשות הרבים דע"כ בחורייהו ליכא פותח טפח דאי איכא פותח טפח (מפני) מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה ואי רגליו ברשו' היחיד נישחש שמא גררוהו נגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה ועוד י"ל דרגלי כהן ברשות היחיד היו וגררוהו ואכלוהו הוי ספק הרגיל.

35. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף ט עמוד ב

הניח י' פתיתים שכ"א מהם פחות מכזית לבדיקת חמץ ומצא ט'

רב מרי אמר גזירה שמא יניח עשר וימצא תשע. לכאורה רב מרי פליג אדרבא דאמר חיישינן שמא תבא חולדה ותיטול בפנינו ותכנס לבית שבדק, וי"ל דלרבא אין לחוש אחר שבדק, ומה שמוצא עתה תשע תלינן שכן דעת לקחה ויבערנה, אלא א"כ איכא רעותא לפנינו לבדיקה שבדק שראינו נכנסה חולדה עם חמץ לבית שבדק. ולרב אמי סגי באומדנא וחשש שבאה חולדה ונטלה אחד והכניסה לבית והחביאה בחורין וסדקין מדהניח עשר ומצא תשע, ואף בנטלה חולדה בפנינו חיישינן רק מפינה אבל לא מבית לבית דאין לדבר סוף. אמנם הפוסקים כתבו דחיישינן לתרווייהו ובכל גוונא שמוצא תשע במקום עשר חייב לחזור ולבדוק אע"פ שבדק כבר.

והנה בעיקר תקנת בדיקת חמץ תיקנו לבדוק גם אחר פירורין שאין בהם כזית ואם היה עשר פתיתין שכ"א מהם הוא פחות מכזית, ובדק ומצא רק תשע הוי חסרון בבדיקתו ויחזור ויבדוק אם ימצאנו ותו לא. אבל אחר שבדק בזה חלוק בדין דאם חזר והכניסו למקום שבדק פירור חמץ בשיעור כזית אזי חייב לבדוק שוב, ואם בדק שוב ולא מצא א"צ לבדוק עוד, משא"כ אם הכניסו שוב רק פחות מכזית כיון שכבר בדק אין לו חיוב לבדוק שנית מחמת פחות מכזית.

36. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף ט עמוד ב

תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ושקל ולא ידע מהי מינייהו שקל היינו תשע חנויות פ"א ואתא עכבר ושקל היינו סיפא. הרב בעל המאור ז"ל פי' דכולה סוגיא אליבא דר' זירא דאלו לרבא דאית ליה אימר משיירא הו"ל תרי ספיקי ספק חמץ ספק מצה ואם תמצא לומר חמץ דילמא לא משיירי ותרי ספיקי אפי' בדאורייתא להקל ואפי' בטול לא צריך ומאי קא מדמי לה לספיקו אסור. אלא ודאי אליבא דר' זירא היא דאמר בלחם משיירא ואין כאן אלא חדא ספיקא דספק חמץ ספק מצה ולגבי בדיקת חמץ דרבנן לקולא כיון דאיכא חדא ספיקא ולא צריך בדיקה אבל לגבי בטול דאורייתא בטול בעי.

והראב"ד ז"ל הגיה עליו דא"כ לר' זירא ודאי משיירא קאמר. וכבר אמרנו דלא איפשר אלא אימר משיירא קאמר ועוד דהכא לענין בדיקה היא ולא בטל כדאמרין בסמוך בשני צבורין ובשני בתים אחד בדוק ואחד שאינה בדוק דאי לאו משום שאני אומר הוה צריך בדיקה אלא ודאי כל הני בין לרבא בין לר"ז אתיאן דבהא לא פליגי ולענין בדיקה איירי.

וכי תימא הא איכא תרי ספיקי לא היא דכיון דחזינן דעל לביתא לכשתמצא לומר דחמץ עייל בדיקה בעי משום דכמה דלא שהייה עד כדי אכילה קם לי' בית בצריך בדיקה ותו לא נפיק מהאי ספיקא עד דבדקיניה דהא קם ליה בחזקת שאינו בדוק. וכי תימא אכתי איכא חדא ספיקא דספק חמץ ספק מצה וחדא ספיקא תפקע בדיקה דרבנן. הא נמי ליתא דכיון דודאי על לאו בחזקת בדוק קאי ביתא **ואע"ג דאיכא ספיקא האי ס' לא מפיקע בדיקה דעיקר בדיקה על הספק נתקנה והיינו טעמא בכל הנהו דבעי בדיקה אבל ס' על ס' לא על לא מפיק ליה מחזקתיה כיון דלאו ודאי עייל ולא בעי בדיקה. והלכך בהא דתשעה צבורין דלא ידעינן מהי עייל צריכה בדיקה אבל פירש דאזלינן בתר רובא אפי' בטול לא צריך דאפי' באיסורא דאוריית' שרי' ואזלינן בתר רובא וכן עיקר מיהו בהא דספק על ספק לא על סבירא לי דבעי בדיקה נמי כדבעינן למכתב.**

37. שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן לה

בענין בדיקת חמץ... והנה כי כן נראה ג"כ לענ"ד, דהנה כל הטעמים לשבח דנאמרו בענינים הנ"ל, אינו עומדים לכאורה כנגד טענת הטו"ז (או"ח סי' תל"ב ס"ק ד') דכתב דאף בליל י"ד לא יניח פתותי חמץ דחיישינן שמא יניחנו במקום שלא ימצאנו הבודק עיי"ש. אבל באמת שלל זה החשש בת' מהר"י ווייל (סי' קצ"ג). דכתב שם בטעם הנחת חמץ קודם הבדיקה דבלתי זה אי לא מצא מידי חיישינן שמא ישכח הביטול כדאמ' וניבטל בד' וניבטל בה' כיון דלאו זמן ביעורא הוא דלמא אתי למיפשע

38. שערים מצויינים בהלכה

תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ כו'. עי' ברש"י דמפרש, לענין אי מחויב לבדוק. והתוס' הקשו, א"כ לא דמי לתשע חניות, דהתם ספיקא דאורייתא, והכא בדיקת חמץ דרבנן. ותירצו דהכא נמי מיירי כשלא ביטל החמץ, וא"כ הוא דאורייתא. ועי' ברמב"ם (חומ"צ פ"ב ה"י), דמפרש כדברי רש"י, והראב"ד מפרש כדברי התוס'. והמגיד משנה (שם) הביא בשם הרא"ה, דאפי' הוא

דרבנן, בדיקת חמץ שאני ומחמירין, משום דכל עיקר בדיקת חמץ מתחלתה חייבוהו חכמים על הספק. ועיי"ש בלחם משנה שהקשה על זה. עוד כתב הלח"מ, שיש לחלק בין ספק בענין, פי' במציאות הדבר, ובין ספיקא דדינא, דבספק מציאות יש

39. תוספות מסכת פסחים דף ט עמוד ב

היינו שתי קופות - הך סוגיא דמדמה בדיקת חמץ לשתי קופות לא אתי כר"ל דמוקי בשילהי הערל (יבמות פב). להך דשתי קופות כשרבו חולין על התרומה אלא כר' יוחנן דלא בעי התם רבייה דלדידיה א"ש דמדמי חמץ לההיא וכולה שמעתא מיירי שהכר כל כך גדול דליכא למימר אכלתיה.

40. כתוב שם לראב"ד מסכת פסחים דף ד עמוד ב

ומשתי קופות לא אתיא דהתם עכבר שהיה חמץ בפיו אימר לא על כלל לבית הבדוק, אבל הכא הרי העכבר נכנס אלא שאין ידוע אם החמץ בפיו אם לא, ולמדנו אותו מן הבקעה [טהרות פ"ו מ"ה] שיש שם מקצת ביאה ודאי, אבל בהנך ספיקי אחריני כיון דודאי איכא דעייל בחדא ספיקא לא פטרינן ליה, וכולהו חדא ספיקא נינהו כדפרישית, וטעמא דמילתא משום דעיקר בדיקה על הספק נתקנה ומשום הכי חדא ספיקא לא מפיקע לה כל היכא דאיכא ודאי עייל בחדא ביתא ומפיק לה מחזקתה. אבל ספק על ספק לא על לא מפיק לה מחזקתה.